

Tweemastklipper De Bontekoe overleefde twee oorlogen

Overleeft het schip de coronacrisis?

De vlaggen en wimpels worden gehesen [Foto: Hanna Schwarz].

Het is bijna zomer en volop coronacrisis als 141 zeilschepen voor het eiland Pampus liggen. De bruine vloot vraagt aandacht voor haar voortbestaan. Ook schippers Niels en Renée luiden de misthoorn van hun tweemastklipper De Bontekoe.

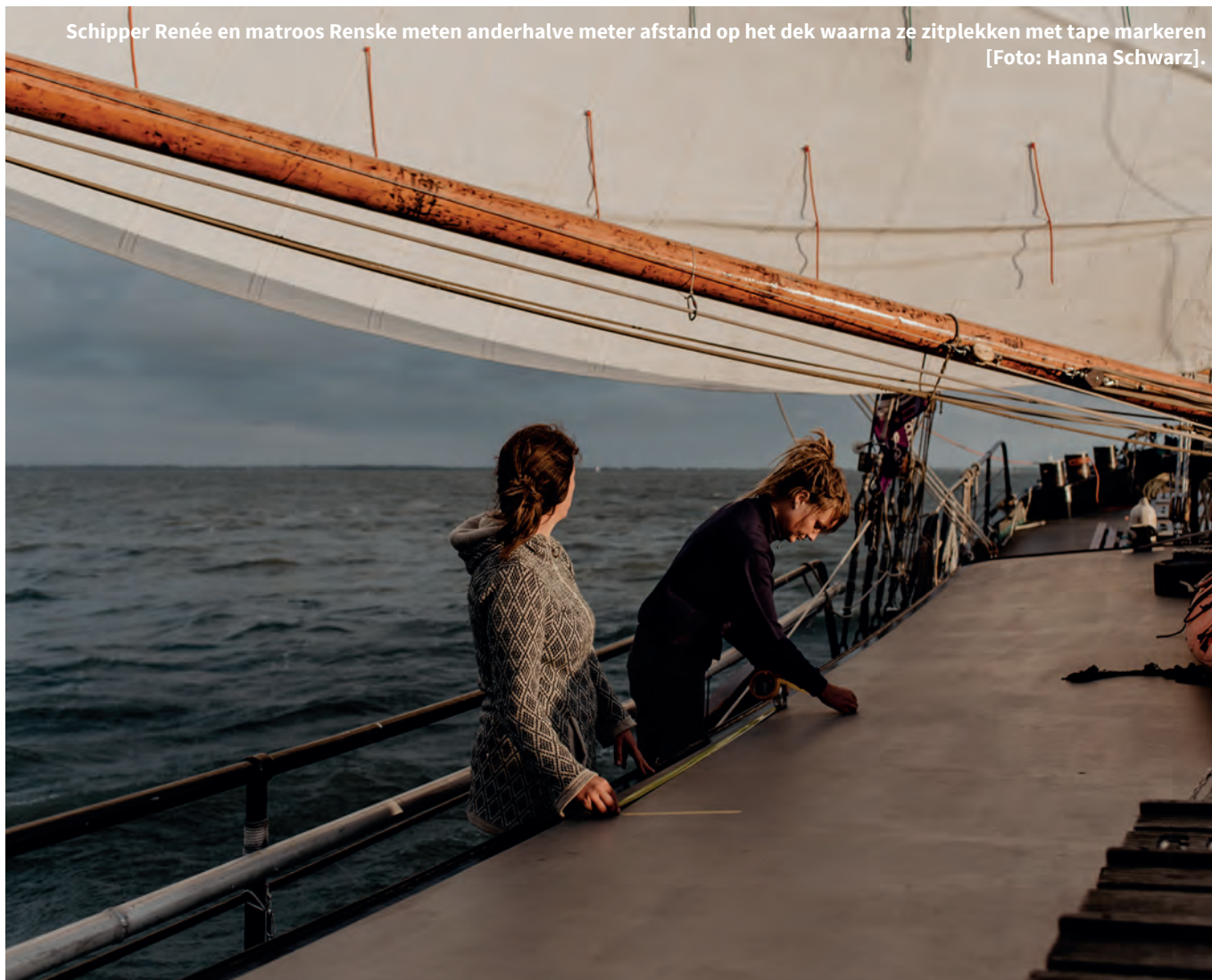
tekst

JOSÉ BOON

“Hopen dat we niet krabben”, zegt Niels. De modderbodem van het IJmeer is zacht. Het is dinsdag 9 juni, de dag van de manifestatie, als Renée het anker van De Bontekoe in het golvende, grijsgroene water van het meer laat plonsen. Niels kijkt naar de boegspriet van de klipper achter hem, waar hun schip zo naartoe drijft als het anker loslaat.

De 34 meter lange tweemaster ligt op een steenworp afstand van het eiland Pampus. Waarom ze verzamelen? De anderhalvemeter-samenleving is niet realistisch op deze schepen, die met groepen zeilen om het dure onderhoud te bekostigen. Schippers als Renée en Niels lopen meer dan driekwart van hun jaaromzet mis.

Schipper Renée en matroos Renske meten anderhalve meter afstand op het dek waarna ze zitplekken met tape markeren [Foto: Hanna Schwarz].

Een dag eerder ligt het zwart-witte stalen schip nog aan de Harlingersteiger van Enkhuizen. De ligplek heeft uitzicht op Naviduct Krabbersgat, die het IJsselmeer scheidt van het Markermeer. Zestig jaar geleden was De Bontekoe een kraanschip dat basaltkeien aanvoerde voor de Markerwaarddijk. Dezelfde dijk waar het schip nu op uitkijkt.

Als alle bemanning aan boord is, zwelt het geluid van de motor aan. Een turquoise Scania D11 uit 1965. De Scania is pas de tweede motor die de Bontekoe heeft. “Niet kapot te krijgen”, concludeert Niels tevreden. Het schip uit 1909 kreeg haar eerste motor in de jaren dertig. Tijdens de Tweede Wereldoorlog maakte dat haar gewild. De Duitsers namen De Bontekoe in beslag en bouwden het om tot een los- en laadschip voor soldaten. De voorpunt maakte plaats voor een laadklep. Inmiddels zit er weer een punt aan waar Niels niet onverdeeld positief over is: “Net een schenktuit.”

Uit de marifoon kraakt de sluiswachter met Westfries accent: “Haven Enkhuizen, klaar om te vertrekken.” De sluis staat al open als De Bontekoe wegvaart van de Harlingersteiger. “We moeten even doorvaren”, besluit Niels en hij duwt de hendel van de motor omlaag. “Gaat u naar Muiden of naar Pampus?”, vraagt de sluiswachter door de marifoon. “Pampus.” “Ok.” Kggg.

Aan stuurboordzijde is het staal van het zwaard doorgeroest. “We keken dwars door onze zwaarden heen. Gelukkig konden we tweedehandsjes kopen voor 2500 euro”, vertelt Niels. “We verven ze op en dan wachten we af hoe dit seizoen verder loopt”, licht Renée toe. Het stel met een dochter keert zichzelf maandelijks 500 euro uit.

Eenmaal door de sluis wordt er weinig gezegd, de bemanning weet wat haar te doen staat en hijst de

De manifestatie van de bruine vloot. Deze ligt voor Pampus als gevolg van de coronacrisis [Foto: Photo&Zo].

zeilen. Met ruime wind zoekt De Bontekoe over het IJmeer. Golven bewegen in de richting van de eindbestemming met slierten witte belletjes. Aan de horizon prijkt de nieuwe witte spoorbrug van Muiderberg.

Eenmaal aangekomen bij Pampus, liggen al vijf andere klippers klaar. De bemanningsleden zwaaien, het zijn allemaal bekenden van elkaar. Dan zegt Niels uit het niets: “Dit is dus mijn leven. Prachtig toch.” In de uren voorafgaand aan de manifestatie verschijnen tientallen schepen aan de horizon die richting Pampus varen. Niels controleert de compressor die op zijn misthoorn is aangesloten. Als hij eerder die dag naar zwart-wit foto's kijkt van De Bontekoe, zegt hij verwonderd: “Ik voel me geen eigenaar van De Bontekoe. Eerder een oppas. Ik geef het schip straks weer door aan een volgende generatie.”

“Laat er maar een ander businessmodel komen, out of the box”, zegt Renée beslist als je haar vraagt naar een oplossing voor het financiële tekort. “Voor veel schippers is hun schip als een kind. Daar ben ik pragmatischer in.” Niels heeft al gesolliciteerd in de binnenvaart. “Mijn hand ophouden, daar houd ik helemaal niet van”, gaat Renée verder. “We zijn

een serieuze sector die al veertig jaar zelfstandig functioneert. We zijn niet meer die hippies in hangmatten zonder sanitair.”

Om 13.47 uur liggen 141 historische zeilschepen bij elkaar. In de lucht zoemen drie drones en er varen rubberbootjes met cameraploegen. Om drie minuten voor aanvang duikt Niels nog één keer de machinekamer in. “We moeten het doen met de druk die nog in de compressor zit. Maar da's genoeg lawaai hoor.”

En dan, stipt op 14.00 uur, klinkt de lage, zuivere toon van de misthoorn over het water. Als hij dreigt stil te vallen, zet een tweede hoorn in en dan zetten tientallen schepen ook hun hoorn aan. De Bontekoe komt er hoog bovenuit. Als het geluid stilvalt, wapperen honderden vlaggen en wimpels hoog in de masten naar het zuidwesten, precies richting Den Haag. Zouden ze het zien? De Bontekoe ligt geduldig in het water. Het anker is op zijn plek gebleven. Als voorste schip in de linie vaart het straks als eerste weg, een ongewisse toekomst tegemoet.

Over de auteur:

JOSÉ BOON is journalist en bezocht voor het Erfgoed Magazine de actie van de bruine vloot op 9 juni jongstleden.

De bruine vloot ligt voor Pampus
[Foto: Hanna Schwarz].

Niels en Renée wachtend op het startsein van de
manifestatie [Foto: Hanna Schwarz].

Martine van Lier - Bij het ankerlier.

DRIE VRAGEN OVER DE BRUINE VLOOT

Martine van Lier, directeur van het Mobiel Erfgoed Centrum

WAT IS DE MONUMENTALE STATUS VAN DE BRUINE VLOOT?

“De bruine vloot is varend erfgoed, aangezien de schepen vijftig jaar of langer geleden al in Nederland voeren. Een voorwaarde is wel dat ze in grote lijnen hetzelfde uiterlijk hebben. Oude vrachtschepen mogen inmiddels best een stalen kap hebben in plaats van luiken.”

HOE KAN HET DAT HUN TOEKOMST IN GEVAAR IS?

“Een plek in het register van het varend erfgoed is juridisch niets waard omdat de vloot onder roerend goed valt volgens de Erfgoedwet uit 2016. De schepen zitten in dezelfde categorie als de binnenvaart en worden als ondernemingen gezien. We zien hun historische waarde totaal over het hoofd. De coronacrisis legt bloot hoe slecht de historische vloot beschermd is.”

WAT MOET ER GEBEUREN?

“De vloot zoekt nu alleen steun bij het ministerie van Economische Zaken, en dat is gek. Ga ook langs de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Vraag daar om een langlopende lening op te zetten met een lage rente, net zoals de recent opgerichte Opengestelde Monumenten-Lening van vijftig miljoen. Als dat lukt, kan deze sector er bovenop komen.”